

Birlikte Yaşama Kültürü

MUKADDES SEVGEN*

Giriş

Günümüz toplumunda farklı deneyimlerden ve yaşanmışlıklardan gelen bireylerin bir arada ve uyum içinde yaşayabilmesini sağlayan en önemli gereklerden biri birlikte yaşama kültürünü geliştirebilmeleridir. Birlikte yaşama kültürünün gelişebilmesi için gerekli olan temel zeminin, toplumun genelinin birbirinden sorumlu olduğu anlayışı ve sosyal adalet arayışı olduğu söylenebilir. Toplumun birbirinden sorumlu olma durumu yapısal yansımalarını sosyal refah devletinde bulurken, sosyal adalet anlayışı (değer olarak) ve kapsadığı alan, sosyal refah devleti uygulamalarının ana tartışma zeminini oluşturmuştur (Yurttagüler, 2011).

Birlikte yaşama kültürüne en güzel örnek Avrasya'dır. Avrasya en geniş anlamı ile Avrupa ve Asya'nın birleşimidir. Başka bir ifade ile coğrafik bir ilişkilendirme yanında iki kıtanın temelindeki topluluğa ait maddi ve manevi bölünmüşlüğü bir araya getirme, insanı yeniden bütünleştirme anlam ve çabasının bir ifadesi olarak tanımlayabiliriz. Bu yaklaşımın temelinde birlikte yaşama kültürü, geleneği ve âdetleri söz konusudur.

Doğu ile Batı, birbirinden oldukça farklı iki kültür ve mede-

*Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, Yüksek Lisans Öğrencisi.

niyet havzasını oluşturmaktadırlar. Bu farklılık, temelde toplumlar için zenginlik olarak algılanmalıdır. Dünyadaki farklı kültürler inanışlar olmasına rağmen bir araya gelindiğinde hoşgörü ve saygı erdemleri ile insanlar çok iyi anlaşabilmektedir. Türkiye'nin değişik ve çeşitli bölgelerinde, farklı kültür, sosyal yaşam ve siyasi görüşlere sahip bireyler söz konusudur ve bunlar bir arada oluşturdukları zenginlik mozaïği olarak nitelendirilebilir.

Ek olarak, yapılan akademik araştırmalar, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı etnik gruplara, farklı dinlere, farklı dillere sahip kişilerin, hep beraber nasıl bir arada yaşadığını anlamak için en büyük örnektir. Bu süreçte üniversitelerin rolü çok önemlidir, çünkü farklı dinler ve kültür diyalogları üniversite ortamında oluşturarak ve tarihteki örnekler verilerek toplumlar bilinçlendirilmeli ve birlikte yaşam kültürü toplumlara aşırtılmalıdır.

İslâm coğrafyasında yaşayan topluluklar birbirinden farklı dinî, ırkî ve tabiatıyla farklı kültürel yapı içerisinde olmalarına rağmen ahenk içinde insanların hak ve kişiliklerine adil, saygı ve hoşgörü içinde yaşamışlardır. Birlikte yaşamın olabilmesi için ilk ve en önemli erdem hoşgörü; her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha ve tolerans, şeklinde açıklanır. Hoşgörü, bütün farklılıklara rağmen birlikte yaşamayı mümkün kılar; karşılıklı sevgi, saygı, güven ve anlayış esasına dayalı olarak kurulan bir iletişim süreci olarak değerlendirilmektedir. En önemli erdemlerden biri olarak nitelendirilen hoşgörü insana özgü, insanı yücelten, özünde anlayış gösterme, anlayışla karşılamanın yattığı bir olgunluk belirtisi olarak ele alır. Bu doğrultuda "hoşgörü değeri" onu kazanabilen her birey için insanî bir vasıf edinmiş olma anlamına gelir. Ayrıca hoşgörölü insanlar kendini ve başkalarını seven, olumsuzlukları makul karşılayan, mutsuzluğu değil anlayışlı olmayı

kendine ilke edinmiş, geçmişini bilen ve ne olursa olsun bunu kabullenen, geleceğe sağlam adımlarla yürüyen, kendi olmanın onurunu, gururunu taşıyan bireyler olarak içinde buldukları topluluğu hep ileriye taşıyacak temel yapı taşları olacaklardır (Demir, 2010).

Farklı Kültürlerle Bilgece ve Hikmetle Yaşamak

Birlikte yaşamanın tarihî, sosyal ve siyasi pratiklerine sahip bir kültürün mirası üzerinde oturuyoruz. Birlikte yaşama kültürü, Osmanlı'nın saltanatı ve imparatorluğu altında kabullenilen bir proje olarak geçmişimizde hükmünü icra etti (Uzlaş, 2011).

Birlikte yaşama kültürünün en büyük önderleri Diyalog Avrasya Platformu'dur.¹ Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Birlikte yaşama kültürünü ne kadar yüceltirsek, gelecek de o kadar parlak olacaktır" sözünü hedef olarak büyütmek, gelişmek ve dünya lideri olabilmek için ilk olarak farklı kültürlerle birlikte yaşamayı başarmak zorundayız.

Bununla birlikte Türkiye'de birlikte yaşamın önemini vurgulamak amacıyla birçok aktiviteler yapılmaktadır. Sempozyumlar, konferanslar, yarışmalar ve seminerler bu aktivitelerin başlıcalarıdır. Türkiye'nin belli şehirlerinde ise bununla ilgili dernekler mevcuttur; özellikle farklı kültürlerin bir arada yaşadığı şehirlerimizde -Mardin, Hatay, İzmir- bu uygulamaları sıkça görmekteyiz.

1. Özellikle de 1950'lerin sonlarından itibaren Hıristiyan teologlar tarafından dinî literatürde kullanılmaya başlanan diyalog kavramı, bu yeni aşamada artık farklı dinden insanların birbirleriyle ilişkisini ve birlikte yaşamasını ifade etmeye başlamıştır (Can, 2010).

Osmanlılarda Birlikte Yaşam Örnekleri

600 yıllık Osmanlı Devleti birçok ülkenin yakından ilgisini çekmekte ve özellikle çokuluslu devletlerin bir tecrübe kaynağı olarak gördükleri ibret alıcı bir hüviyet taşımaktadır. Osmanlı Devleti'nin bu kadar dikkat çekmesinin temel sebebi yönetiminde çok farklı milletleri ve dinleri bir araya getirmesidir. Örneğin, Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs 1453'de İstanbul'a girip Ayasofya'ya kadar geldi. Ayin yapmakta olan halk, korkudan dehşete kapılarak birbirlerine sarıldılar. Onlar, her şeylerini yitirecek ve yok edileceklerini sanıyorlardı. Fatih, rahibe, evlerine dönmelerini; herkesin can, mal ve namusunun emniyet altına alındığını; iş ve sanatlarına devam etmelerini" söylemesini emretti. Şehrin düzenini temin etti ve halkın, Türklerle beraber kendi âdet, anane ve dinlerine göre serbestçe yaşayabileceklerini ilân etti. Görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu tarihte mükemmel bir "birlikte yaşama sistemi" kurmuştur. Osmanlı dönemi, yönetimi altında yaşamış her inançtan, her fikirden insan için bir mutluluk devridir. 600 yılı aşkın bir süre Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yaşamış olan her kültürden, dinden ve ırktan insan barış ve huzur içinde yaşamış, hiç kimse inancından ya da kimliğinden dolayı haksızlığa uğratılmamıştır. Çünkü Osmanlı için sadece Müslüman ve Türk olan halkın rahatı ve mutluluğu değil, kendisine tâbi olan her dilden ve her dinden insanın rahatı ve mutluluğu aynı şekilde önemli olmuştur (Bağcı, 2011).

Osmanlıların farklı topluluklara uyguladıkları hukuk ve hoşgörülü yönetim, Rumeli topraklarında daha fazla yayılmalarına ve kalmalarına zemin hazırlamıştır. Örneğin, İspanya'da baskı altında kalan Yahudilerin Osmanlı topraklarına getirilerek koruma altına alınması ve yerleştirilmesi, ülkedeki gayrimüslim-

lere hoşgörünün ve güçlü bir devlete tâbi olmanın avantajını göstermiş ve devlete bağlılıklarını artırmıştır (Aydüz, 2011).

Bugünkü yöneticilerin Ahmet Yesevî (Ö.1167), Mevlânâ (Ö. 1273), Yunus Emre (Ö. 1321), Hacı Bektaş-ı Velî (Ö.1271) vb. şahsiyetlerden hoşgörü ve birlikte yaşama kültürü açısından öğreneceği çok şey vardır. Bu açıdan Osmanlı devletinde tekke ve medrese birbirini tamamlayan iki kurum olmuştur. Ayrıca Osmanlı'da yüzyıllardır eğitimin hedeflerinden biri olan birlikte yaşama kültürünün gelişip yaygınlaştırılmasında tasavvufi düşüncenin rolünün büyük olduğunu görmekteyiz. Ülkemiz çok sayıda kültür ve dinli topluluklara ev sahipliği yapmış, asırlardır farklı etnik, din ve kültür sahibi insanları kavgasız bir arada yaşatma tecrübesine sahiptir. Bu hoşgörü ortamının sağlanmasında insanlara verilen din eğitimin etkisi ve tasavvufi gelenekten beslenmiş İslam anlayışının katkısı büyüktür (Göktaş, 2011).

İslam Dininde Birlikte Yaşam Örnekleri

İslâm dini Müslümanların diğer bütün din mensuplarıyla iyi ilişkilere dayalı karşılıklı saygı ve hoşgörünün esas alınması yönündedir. Bununla beraber Hz. Peygamber, etrafında bulunan insanlara son derece hoşgörülü davranmış; sabırlı ve yapıcı bir tavır sergilemiştir (Bağcı, 2011).

İslâmî hoşgörünün belki de en çarpıcı örneklerinden birisi, herhangi bir şekilde gayrimüslimlerin tecrit edilmek üzere belirlenmiş mahallelerde oturtulmamış olmasıdır. İlk dönem fatihlerinin ele geçirdikleri yerlerde çoğu zaman Hıristiyanlara ait evlere ve mahallelere yerleştikleri, Hıristiyanlarla Müslümanların asırlarca aynı kentleri paylaştıkları bilinmektedir. İslâmiyetin gayrimüslimlere tanıdığı din ve vicdan hürriyeti çerçevesinde ibadetlerini istedikleri gibi icra etmiş ve ibadet

şekilleri ne olursa olsun kendilerine karışılmamıştır. Müsamaha, hoşgörü ve dinler arası diyalogun kaynağı, dinimizin de kaynağı olan Kur'ân'dır ve bu düşünce coşkun bir ırmak halinde Kur'ân'ın tebliğcisi Efendimizden akıp bize gelmektedir. Bu açıdan müsamaha, hoşgörü ve diyalog, kaynakları itibariyle Kur'ân ve sünnete dayandığından Müslümanın tabii ahlâkıdır. Hoşgörü, din mensupları arası diyalog, herkese saygı, herkesi kendi konumunda kabul etme düşüncesidir. Yani İslâm dini hoşgörü, diğer din mensuplarıyla diyalog, herkese saygı, herkesi kendi konumunda kabul etme düşüncesidir (Aydüz, 2011).

İslam dinimizde “Her çeşit güzellik ve gelişim üzerine bir düşünce ve eylem birliği içine giren, ortak aklın gücüne ve faydasına inandığı için bu tür ülküler uğruna ufak-tefek farklılıkları (nüansları) bir tarafa itmeyi başararak yüce idealler etrafında atılcı bir uzlaşma/birlikte yaşama kültürü kurabilen dinamik bir topluluktur” şeklinde bir kaime söz konusudur (Alemdar, 2002).

Kur'ân'ın, tüm insanları barış dini olan İslâm'a ve sulha çağırması, farklı dinden insanların aynı hayatı paylaşmaları ve birlikte yaşamaları anlamına gelmektedir. Böylece farklı din, dil ve kültüre mensup insanların aynı yaşamı paylaşmaları sebebiyle birbirleriyle diyalog kurmaları ve iyi ilişkiler içerisinde olmaları öngörülmektedir. Buna göre Kur'ân perspektifinde, Müslüman olsun veya olmasın, insanlar arasındaki münasebetlerde hoşgörülü olma ve barışçıl bir tutum sergileme önem arz etmektedir. Öyleyse İslâm dini, diğer din mensuplarına insanca yaşama imkânı sunacak temel hak ve özgürlükler veriyor, onlara kendi dinlerinde kalabilme ve kendi dinlerini yaşayabilme imkânı tanıyor, elbette bu insanlarla diyalog kurmada ve birlikte yaşamada bir mahzur bulunmayacaktır (Can, 2010).

Birlikte Yaşam Kapsamında Yapılan Aktiviteler

Toplumsal yaşam ve hoşgörü, günümüzde insanlığın ortak sorunlarının başında gelmektedir. İnsanlar arasında kültürler arası çatışma konusuna değer verilmelidir çünkü dinî açıdan insanlar arasında hoşgörü, anlayış ve saygı olmalıdır. Örneğin İslam dini, insanlar arası dinler arası olumlu ilişkilerin kurulmasına, yeryüzünden ayrımcılığın kaldırılmasına, insanlığı tehdit eden ahlâkî yozlaşma ve adaletsizliğin giderilmesine önem verir. Bu çerçevede dinler arası diyalog çalışmaları mevcuttur; bu diyaloglar farklı din ve kültüre mensup insanlar arasında hoşgörü ortamının tesisini ve tarafların birbirlerini tanıyıp anlamasını sağlaması açısından faydalıdır. Farklı kültürler, ırklar ve dinler arasındaki hoşgörü ve diyalogun tesisi, insanlar arasındaki şiddet ve çatışma ortamının önlenmesi için faydalı olacaktır. Birbirini tanıma ve anlama süreciyle birlikte hoşgörü ve anlayışın yaygınlaşması, dünyanın daha güvenli, huzurlu ve yaşanılır olmasını sağlayacaktır (Sarı, 2012).

Birlikte yaşam kültürü kapsamında dünyada ve Türkiye’de birçok aktiviteler -sempozyumlar, seminerler, kongreler, forumlar, yarışmalar ve anketler- yapılmaktadır. Bunlardan biri de 2011 yılında Mardin Valisi ve Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından düzenlenen “Türkiye’de Birlikte Yaşama Kültürü ve Mardin Örneği Sempozyumu” olmuştur ([http 1](http://1)). Ayrıca Abdullah Halıcıoğulları tarafından yazılmış olan Birlikte Yaşama Kültürü isimli eser, bizlere “Birlikte yaşama kültürü nedir?”; “Bu kültürü etkileyen unsurları tanımaya ne dersiniz?” vb. gibi soruların cevaplarını vermektedir. Bu eser, ülkemizin en önemli sorununun birlik ve beraberlik olduğunu vurgulamakta ve bunu aşmanın tek yolunun birlikte yaşama kültürü olduğunu belirtmiştir. Bu ittifak, kültürler ve dinler ekseninde, devletler

ve insanlar arasındaki işbirliği ilişkilerini ve karşılıklı anlayışı arttırmayı amaçlamaktadır (http 2).

Uluslararası Diyalog Avrasya Platformu tarafından düzenlenen, “Orta Asya’da Birlikte Yaşama Kültürü” konulu forum Kırgızistan’ın Bişkek şehrinde gerçekleştirilmiştir. Dünyanın her tarafında yapılan bu tarz diyaloglar farklı insanların buluşması için verimli olmaktadır. İnsanlar birbirlerinin inancına dine, diline ve rengine bakmaksızın saygı göstermelidir. Tam bu çerçevede Kırgızistan’da oluşturulan bu forumda birlikte yaşam için “Sıkıntılar paylaştıkça küçülür, sevinçler paylaştıkça büyür” kapsamında sevgi, hoşgörü ve saygı mesajları verilmiştir (http 3).

Çorum’da yapılan “Birlikte Yaşama Kültürü” panelinde ise “Türkiye’de birlikte yaşam Türk, Kürt, Alevi, Sünni ve diğer inançlar ve kültürler ile bir coğrafyadır” mesajı verilmiştir. Türkiye herkesin kendi düşüncelerini, ideolojik duruşuna uygun olarak konuşabildiği, düşüncelerini dile getirdiği bir ülkedir ve normalleşme sürecinin bir göstergesi olan bu durum sorunların çözüme kavuşturulması için önemli bir aşamadır (http 4).

12 Aralık 2010 tarihinde İstanbul Sancaktepe Belediyesi kapsamında Sancaktepe’de faaliyet gösteren dernek yöneticileri, mahalle muhtarları, STK temsilcileri, parti teşkilat başkanları ve başkan yardımcıları bir araya gelerek kardeşlik ve dostluk konusunu “Birlikte Yaşama Kültürü” adı altında tartıştılar. Toplantıda insanlar arasındaki diyalog, hoşgörü ve tolerans eksikliği, farklılıklara karşı tahammülsüzlük ve farklılıklarla barış içinde bir arada yaşama konusunda yaşanan sorunlar vurgulandı. Ayrıca dünya genelinde Anadolu’nun eşsiz bir yeri ve işlevi olduğunu, Anadolu’nun geçmişten günümüze binlerce yıllık tarihinde insanlığın farklı tecrübelerini, geleneklerini, değer ve anlayışlarını bağrında barındıran ve bunları nesilden nesle aktaran, âdeta

insanlığın kültür tarihiyle özdeş bir tarihî mirasa sahip olan bir bölge olduğu vurgulandı (<http> 5).

9-13 Mayıs 2011 tarihleri arasında 14 ülkeden alanında uzman 240 bilim adamı ve akademisyenin katılımı ile gerçekleştirilen “Balkanlar’da Birlikte Yaşama Kültürü Konferansı”, Balkanlar’daki kültürlerin bir arada yaşamasıyla ilişkili tüm alanları içeren kapsamlı bir program olmuştur (<http> 6).

Birlikte yaşama kültürüne vurgu, beyaz perdeye de yansımıştır. Serdar Temel’in yapımcılığında Ferit Karahan’ın yönettiği film Kürt, Türk gibi farklı etnik grupların geçmişte sahip oldukları birlikte yaşama tecrübelerinden gelen savaş karşıtı; barışa ve hoşgörüyeye meyilli tutumlarına vurgu yaparken çatışmanın ve ölümlerin öncelikle çocuk ve kadınları etkilediğini anlatıyor (<http> 7).

12 Aralık 2009 tarihinde “Birlikte Yaşama Kültürü” konulu 2. Ulusal Sivas sempozyumunda profesörler, siyasetçiler, STK temsilcileri, din adamları bir araya gelerek kardeşlik ve dostluk konusunda mesajlar vermiştir. Uzlaşma, hoşgörü ve barış içinde yaşama kültürünün yol ve yöntemleri, birlikte yaşama kültürü modeli, modern dünyada birlikte yaşama ve geçmişten günümüze Anadolu’da birlikte yaşama kültürü farklı oturumlarda tartışılmıştır (<http> 8).

Farklı Kültür Yaşamlarına Örnek

Farklı kültürler arasındaki yaşamı geliştirmek amacı ile dünyanın birçok yerinde dinler arası veya kültürler arası diyalog şeklinde aktiviteler söz konusudur. Bunlar genelde üniversiteler bünyesinde oluşturulmakta ve farklı ülkelerden ve dinlerden insanlar bir araya gelerek farklı aktiviteler yapmaktadır. Amerika’da yaşadığım sürece Houston Üniversitesi bünyesinde Türkler tara-

findan oluşturulan birçok çalışmada bulundum, halen faaliyetler devam etmektedir. Ayrıca İngiltere’de Sheffield Üniversitesi bünyesinde “Kadınlar Klubü” adı altında farklı kültürden ve dinden bayanların her hafta bir araya gelerek düzenlediği aktivite, farklı kültür yaşamına güzel bir örnektir. Ayrıca diyalog örneklerine Prof. Dr. Davud Aydüz’ün sayfasından farklı makalelere -İslam dininde ve Osmanlı dönemindeki diyalog örneklerine- ulaşılabilir. Ayrıntılı bilgiye ek kısmındaki linklerden ulaşılabilir.

Mardin, birlikte yaşama en güzel bir örnek şehirdir. Mardin örneğinin hareket noktası, Mezopotamya kültürlerinin geçit yeri olmasıdır. Daha sonraki zaman dilimlerinde bölgede ve tabiatıyla Mardin’de Roma ve Bizans imparatorluklarının, bilâhare Emevilerden başlayarak Abbasilerin, oradan Selçuklu, Artuklu ve Osmanlı kültür kodlarının tesiri, açıkça görülmektedir. Farklı dinî inanç veya mezhep bağlılıkları Mardin’de çok güzel bir şekilde gerçekleşmektedir. Kimsenin bir diğeri karşısında rahatsızlık duymaması, diğerrinin davranış kodlarına saygı göstermesi, hatta onunla birlikte sevinme, kederlenme gibi hayatın en belirgin noktalarındaki birliktelikleri bugünün insanını düşündürecek bir gelişmişlik örneğidir. Mardin’de Müslümanlar arasında Hanefiler ve Şâfiler aynı camide namaza dururlarken Süryaniler kendi içlerinde Ortodoks, Protestan ve Katolik varlıkları içinde hem kendi aralarında, hem de diğerr din ve mezhep mensuplarıyla birlikte yaşamının güzelliklerini sürdürmektedirler. Ermeniler ise Katolik, Gregoriyan ve Protestanlarla kendi aralarında bütünleşmişlerdir. Bunlara ek olarak Mardin’de dört dil -Türkçe, Arapça, Süryanice ve Kürtçe- konuşulmaktadır. Mardin, kültürel farklılıktan kültürlerarası diyaloga geçiş sağlayan yerleşim kimliğiyle değil de çoğulcu, katılımcı, farklılıkları birlikte yaşama şuuruyla bütünleştirerek var sayılmaya-

nı, bugünkü moda deyimle ötekini kendinden kabul eden ve bir arada yaşamayı şiar edinen kimliğiyle, özde olmaktan uzak sözde kültürlerarası diyalog çağrısı yapanlara, dünden bugüne müşahhas bir örnektir (Eriş, 2011).

Birlikte Yaşam Kültürü Kapsamında Öne Çıkan Eserler

Birlikte yaşam kültürü yıllardır her yerde vurgulanmaktadır. Öncelikli olarak dinimizde önemi anlatılarak temelleri atılmıştır ve Osmanlı Devleti bunu uygulayarak bütün dünyaya hoşgörünün ne demek olduğunu göstermiştir. Günümüzde bu konuda öne çıkan bazı eserler aşağıda sıralanmıştır:

Orhan Atalay'ın Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama adlı çalışması, birlikte yaşamayı doğu ve batı kaynaklarına göre karşılaştırmalı olarak ele almakta, özellikle ötekiyle birlikte yaşamının Kur'ânî temellerine yönelik oldukça geniş ve kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

Davut Ayduz'un Tarih Boyunca Dinler arası Diyalog adlı çalışmasında dinler arası diyalog konusu genel hatlarıyla ele alınmış ve Dört Halife döneminden Osmanlı'ya kadar uzanan tarihî süreçte, İslâm tarihinden diyalog örneklerine yer verilmiştir. Ayrıca bu eserde, günümüz dünyasındaki dinler arası diyalog faaliyetleri ve bunlara katkıda bulunan kişi ve kuruluşlar hakkında da tanıtıcı bilgiler yer almaktadır.

Tefsir alanında doktora tezi olarak Osman Kaya tarafından hazırlanan Kur'ân'a Göre Dinler arası Diyalog adlı çalışmada, Kur'ân'ın nuzûlü sürecinde Müslümanların diğer dinî gruplarla ilişkileri incelenmektedir. Bu çerçevede İslâm dininin doğuşundan Rasûlullah'ın vefatına kadar olan süreçte Hz. Peygamber'in gayrimüslimlere yönelik uygulamaları ele alınmıştır.

Nurullah Abalı Kur'an'a Göre Müslüman Hıristiyan Diyalogu adlı çalışmasında genel olarak diyalogun sebepleri, başlangıcı, prensipleri engelleri faydaları ve geleceği üzerinde durmuş, Said Nursi'nin Müslüman-Hıristiyan diyaloguna bakışını da ortaya koyarak Müslüman-Hıristiyan diyaloguna yönelik güncel yaklaşımları değerlendirmiştir (Can, 2010).

Sonuç ve Öneriler

Hoşgörü ve birlikte yaşama kültürü geliştirilip yaygınlaştırılmalıdır. Bu kapsamda dinlerin toplumlara vermiş olduğu mesajlar birlikte yaşama kültürünün yaygınlaşmasında önemli bir role sahiptir. Bu kapsamda birçok örnek verilebilir: İmam Rabbanî, Ahmet Yesevî, Mevlâna, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli gibi şahsiyetlerin hoşgörü ve birlikte yaşama kültürüne katkıları inkâr edilemez bir gerçektir. Dünya barışı ve insanlığın mutluluğunu sağlamak için sağlıklı iletişim, diyalog, hoşgörü ve herkesin birbirini anlamaya yönelik çabasına önem verilmelidir.

İnsanlar arasındaki kültürel farklılıkları özümsemek, ona sahip çıkmak insanlığın olduğu kadar özellikle dinlerin de ortak değerleridir. Zira dinlerin temelinde bulunan iyi ahlâk, dürüstlük, iyi insan olmak, başkalarına iyilik etme, düşküne yardım etme gibi hasletler, öncelikli değerlerdir. Bütün bu değerler, kültür ve inanç gruplarının önde gelen unsurlarıdır ve birlikte yaşam için gereklidir.

Birlikte yaşama için hoşgörü, diyalog, kültürel farklılıklara saygı ve demokrasi çok önemlidir çünkü demokrasi barışın evrenselliği ve kalıcılığı açısından büyük imkânlar sunmaktadır. Günümüzde Türkiye'de gelişen dindarlık anlayışı ve hoşgörü kültürü bunun en önemli bir göstergesidir. Bu aşamada atalarımızdan -özellikle Osmanlı'dan- gelen tarihî tecrübenin de

önemli katkıları mevcuttur. Nitekim Anadolu ve Balkanlar'da farklı din ve kültürler yüzyıllarca barış ve hoşgörü içinde bir arada yaşayabilmişler ve yaşamaya devam etmektedirler. Bu noktada bizler iç ve dış mihraklara karşı her zaman tedbirli olmalı ve onları önemsememeliyiz.

Kısaca, insanlar birbirlerinin inancına din, dil, renk ayrımına bakmaksızın saygı gösterirlerse birlikte yaşam kültürü başarı ile gerçekleşir. Birlikte yaşam kültürü, insanlardaki birçok değerli erdemini de geliştirilmesine vesile olmaktadır. İnsanların sabrı artarak hoşgörülü bir millet ve toplum oluşmasına olanak sağlamaktadır. Tarihten bugüne farklılıkların en fazla iç içe olduğu günümüz toplumlarında barış içerisinde birlikte yaşamının sağlanması, ancak karşılıklı hoşgörü ve saygı anlayışının yaygınlaşmasından geçmektedir.

Kaynaklar

- Can, Ali "Kur'ân'da Ehl-i Kitap'la Diyalog", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. İdris Şengül, Ankara 2010. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/eng/browse/5740/>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2012.
- Aydüz, Davut "Diyalog", Sakarya Üniversitesi, 2011. <http://www.davutayduz.com/content/category/2/13/46/>, Erişim Tarihi: 09 Şubat 2012.
- Laden Yurttagüler, "Sosyal Dışlanma ve Gençlik", Gençlik Alan Raporu, Rapor: Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar, İstanbul Üniversitesi 2011. http://abmuzakere.bilgi.edu.tr/docs/3.3.genclikvesosyalhaklar_t%C4%B1klay%C4%B1n%C4%B1z_2.pdf#page=40, Erişim Tarihi: 08 Şubat 2012.
- Eriş, Metin "Birlikte Yaşama Şuurunun Bütünleştiği Kent: Mardin", TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi), 21 Kasım 2011. http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4369/birlikte_yasama_suurunun_butunlestigi_kent_mardin. Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.

- Bağcı, Musa “İslam Medeniyetinde ‘Birlikte Yaşama Tecrübesi’ ve Hz. Peygamber’in Hoşgörü Anlayışı”, 2011. <http://www.musabagci.tr.gg/%26%23304%3Bslam-Medeniyetinde-Birlikte-Ya%26%23351%3Bama-Tecr.ue.besi.htm>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- Uzlaş, Muzaffer “Hukukçu Olmak Haktır Bize”, ESAS Aylık Hukuk Dergisi, Sayı 2, Kasım 2011. <http://www.esashukuk.org/pdf/11-11.pdf>, Erişim Tarihi: 09 Şubat 2012.
- Sarı, Sadullah “Birlikte Yaşama ve Hoşgörü Kültürü”, 2011. <http://www.dinibil.com/default.asp?L=TR&mid=1326>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- Demir, Tazegül “Türk Dünyasında Bir Eğitim ve Değer Unsuru Olarak Hoşgörü”, EkoAvrasya, 21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 02-05 Aralık 2010, Lefke K.K.T.C. <http://www.ekoavrasya.net/images/upload/attachments/21-yuzyilda-turk-dunyasi.pdf#page=85>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- Göktaş, Vahit “Tasavvufi Terbiye’nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkanlar”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52:2, 2011, s. 137-155. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/1633/17507.pdf>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- Alemdar, Yusuf “İlahi Din(ler) Mensuplarının Hayırlı Olanlarına Allah’ın Kur’ân’da Öngördüğü Ortak İsim: Ümmet-i Kaime”, Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2002. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/344.pdf>, Erişim Tarihi: 09 Şubat 2012.
- http 1: <http://metineris.wordpress.com/faaliyetler/turkiyede-birlikte-yasama-kulturu-ve-mardin-ornegi-sempozyumu/>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- http 2: http://www.areskitap.com/KitapDetay-birlikte_yasama_kulturu_77.aspx, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- http 3: <http://daplatform.org/657>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- http 4: <http://www.haberler.com/corum-da-birlikte-yasama-kulturu-paneli-2836905-haberi/>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- http 5: <http://kent34.net/yerel/sancaktepe%E2%80%99de-%E2%80%9Cbirlikte-yasama-kulturu%E2%80%9D-toplantilari.html>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.
- http 6: <http://www.sondakika.com/haber-balkanlar-da-birlikte-yasama-kulturu-konferansi-2714737/>, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.

http 7: http://www.hicrethaber.com/haber.php?haber_id=26044, Erişim Tarihi: 08 Şubat 2012.

http 8: <http://www.sivasplatformu.com/icerik/9/37/-birlikte-yasama-kulturu-sempozyumu.aspx>, Erişim Tarihi: 08 Şubat 2012.

Ekler

Houston Üniversitesi Diyalog için Ayrıntılı -Gerekli- Bilgiler:

<http://www.interfaithdialog.org/>

<http://www.interfaithdialog.org/texas/houston?start=20>

Sheffield Üniversitesi Kadınlar Klübü için Ayrıntılı -Gerekli- Bilgiler:

<http://www.overseaswives.group.shef.ac.uk/>

http://www.shef.ac.uk/polopoly_fs/1.126887!/file/37-Jan-2011.pdf

Önemli Diyalog Örnekleri

<http://www.davutayduz.com/>

<http://www.davutayduz.com/content/category/2/13/46/>

makaleyarismasi@daplatform.org

info@daplatform.org